

پڑھشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

خدا و دین

در

جهان پسامدرن

دیوید ری گریفین

حمیدرضا آیت‌اللهی

سرشناسه: گریفین، دیوید ری، ۱۹۳۹-م
عنوان و نام پدیدآور: خدا و دین در جهان پسامدرن / نویسنده دیوید ری گریفین؛ ترجمه و
تحلیل حمیدرضا آیت‌اللهی.
مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری: ۲۸۴ ص.
شابک: ISBN 978-964-426-419-1
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا.
یادداشت: عنوان اصلی:

God and religion in the postmodern world: essays in
postmodern theology. 1989.

یادداشت: کتاب حاضر توسط آفتاب توسعه، ۱۳۸۱ تحت عنوان خدا و دین در جهان
پسامدرن، جستارهایی در الهیات پسامدرن به چاپ رسیده است.
موضوع: خداشناسی فراتجدد
شناسه افزوده: آیت‌اللهی، حمیدرضا، ۱۳۳۸-، مترجم
شناسه افزوده: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۸ خ ۴ / ۵۹۷ / ۸۳ BT
رده‌بندی دیویی: ۲۳۰/۰۴۶
شماره کتابشناسی ملی: ۱۹۳۶۰۰۰

خدا و دین در جهان پسامدرن

مؤلف: دیوید ری گریفین
مترجم: حمیدرضا آیت‌اللهی
ناشر: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مدیر نشر: ناصر زعفرانی
ناظر چاپ: مهید اسمعیلی (ارع)
طرح و اجرای جلد: اعظم صادقیان
حروف‌نگار و صفحه‌آرا: شیرین موسوی کُماری
نمونه‌خوان: سمیرا همشیدی
چاپ اول: ۱۳۸۱
چاپ دوم: ۱۳۸۸
تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
چاپ و صحافی: فرشپوه
ردیف انتشار: ۸۸-۶۰
بها: ۴۵۰۰ تومان

حق چاپ برای پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی محفوظ است.

ISBN 978-964-426-419-1

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۴۲۶-۴۱۹-۱

نشانی: تهران، صندوق پستی: ۱۴۱۵۵-۶۴۱۹، تلفن: ۳-۸۸۰۴۶۸۹۱، فاکس: ۸۸۰۳۶۳۱۷

پیشگفتار

این کتاب همانند بسیاری از کتاب‌های متداول دیگر در صدد است تا واکنش کلامی دینی را به حوزه عامه بازگرداند. با اینکه امیدوارم این کنکاش مورد توجه متألّهان و فیلسوفان قرار گیرد، در مرحله اول برای دو دسته از خوانندگان نوشته شده است: اول، مردم برتافته از مدرنیسم که به شدت به مسائل دینی و معنوی توجه یافته‌اند، و در عین حال الهیات سنتی را نامعتبر و الهیات مدرن را نامتناسب^۱ می‌دانند؛ دوم، افراد کاملاً وابسته به مدرنیسم که چون مجذوب فرهنگ مدرن شده‌اند معنویت دینی^۲ همچون الهیات را از دست داده‌اند.^{*} من، برای گروه اول، نوعی الهیات عرضه کرده‌ام که بسیار متفاوت از

---

1. Irrelevant

2. Religious spirituality

* همان‌گونه که از عبارات مؤلف برمی‌آید او در صدد است مدلی فرضی ارائه کند که به نظر او می‌تواند بین نوع خاصی بینش دینی که خود ارائه می‌کند و بعضی مسلمات دنیای جدید اتحاد ایجاد کند. او توجه چندانی به نقد مسلمات حاکم بر دوران پس از مدرنیسم ندارد و نیز نمی‌خواهد (یا نمی‌تواند) با نقد تفکر سنتی دینی، هسته اولیه و محوری آن را نگه دارد و پیرایه‌های باطل آن را بزدايد (همچون کاری که ریچارد سونین‌برن در صدد انجام دادن آن است). این تفکر سنتی دینی معمولاً از بعضی پیش‌فرض‌های مسیحیت رسمی ناشی می‌شود که پالایش آن، آن را در طول تفکر دینی ابراهیمی قرار خواهد داد؛ در حالی که آرای نویسنده، ارتباطش را با جریان تحول اندیشه دینی بسیار ضعیف می‌سازد. بیان این نکته از این جهت در ابتدای کتاب ضرورت دارد که خواننده به نحوه رویکرد او آگاهی داشته باشد و به ناهمگونی آن با جریان تفکر دینی در طول تاریخ توجه کند؛ همچنین پیش‌فرض‌های مسیحی او را که در بسیاری موارد مغایر تفکر دینی اسلامی است، مدنظر داشته باشد. - م.

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه مترجم

کتابی که پیش‌رو دارید ارائه‌ی نوعی نگرش است که نویسنده آن را دارای ویژگی پسامدرن می‌داند. نویسنده خود الهیدانی پوشی است و درصدد است تا در مدلی که از الهیات پوشی خود عرضه می‌کند آن را برای جهان پسامدرن سازگار نشان دهد. واضح است که اندیشمندان پسامدرن و حتی بسیاری که در حیطه‌ی الهیات پسامدرن نظر می‌دهند می‌توانند آن را نپذیرند. بنابراین این کتاب ضرورتاً کل نگرش پسامدرن را باز نمی‌نماید.

نویسنده یکی از مهم‌ترین اندیشمندان پوشی در دوران حاضر است. غرض مترجم از ترجمه‌ی این کتاب صرفاً آشناساختن اندیشمندان جامعه ایرانی ما با یکی از انواع مدل‌های الهیاتی در دوران حاضر است تا در جریان راه‌های جدیدی که برای توجیه اعتقادات دینی به کار می‌رود قرار گیرند و بدین‌وسیله شناخت بهتری از شرایط حاکم بر زمان خویش بیابند. از آنجا که نویسنده در این کتاب صرفاً به بیان دیدگاه خویش نمی‌پردازد بلکه تبلیغ به نفع آن را نیز از رسالت‌های خویش می‌داند، بنابراین کتاب خالی از ایدئولوژی‌پردازی نیست. با توجه به این نکته ضرورت داشت که این‌گونه موارد در کتاب نمایانده شده و نگرش‌های یکسویه نویسنده مورد نقد و تحلیل قرار گیرد. مترجم سعی نموده است به‌اجمال هر جا که این امر ضرورت می‌یافته است در پاورقی به این نکته‌ها اشاره داشته باشد. خصوصاً که پیش‌زمینه دیدگاه نویسنده نگرش‌های غالب در تاریخ مسیحیت بوده است که در بسیاری موارد تفاوت عمده‌ای با اعتقادات اسلامی دارد. نویسنده در نامه‌ای که به مترجم داشته متذکر شده است که برای همکاران او در مرکز الهیات پوشی پذیرش نگرش پوشی که در این کتاب بسیاری از آن بازنموده شده است توسط مسلمانان به‌دور از ذهن بوده است، درحالی‌که پذیرش آن توسط بودائیان به‌مراتب طبیعی‌تر به‌نظر می‌رسد. با این بیان مشخص می‌شود که الهیات پسامدرن پوشی که خود را میراث‌دار وایتهد و هارت‌شورن می‌داند در تلفیق بین بعضی آموزه‌های مسیحی با دیدگاه‌های بودائی توفیقاتی را در خود می‌یابد. به‌هرحال مترجم در خود پذیرش یا تمایلی به نظریات نویسنده نمی‌بیند.

خدا و دین در جهان پسامدرن

جای دارد از زحمات آقای رحیم اصغرپور ممقانی که در ترجمه بخشی از کتاب یاری‌های بسیاری کردند سپاسگزاری نمایم؛ و همچنین از تلاش‌های آقای شاهی در ویرایش ادبی متن و خانم‌ها جهانبان و نجفی در تایپ و تصحیح متن نیز یاد کرده و تشکر نمایم.

حمیدرضا آیت‌اللهی

بهار ۱۳۸۱

فهرست

صفحه	عنوان
۹	مقدمه مترجم .....
۱۱	درآمد .....
۱۵	پیشگفتار .....
۲۱	فصل اول: الهیات پسامدرن .....
۴۳	فصل دوم: اهمیت انسان بودن: بینش پسامدرن .....
۴۳	اشخاص، اهمیت و جهان بینی ها .....
۴۵	انتقال از جهان بینی قرون وسطی به جهان بینی مدرن .....
۴۹	زندگی برطبق جهان بینی مدرن .....
۵۵	دو مرحله جهان بینی مدرن .....
۵۸	جهان بینی پسامدرن .....
۶۷	فصل سوم: خلاقیت و دین پسامدرن .....
۶۸	تضاد بین معنویت خلاقیت و معنویت اطاعت .....
۷۰	مشکلات موجود در مدرنیت اولیه .....
۷۴	مشکلات موجود در مدرنیت ثانوی .....
۷۶	بازاندیشی در طبیعت اشیای فیزیکی .....
۸۰	خلاقیت و الوهیت برگسون و بردیف .....

- ۸۳ ..... وایتهد و واپسین بودن خلاقیت
- ۸۶ ..... تجربه خلاق و ارتباط خدا و جهان
- ۹۱ ..... معنویت و اخلاق خلاقیت تجربی

فصل چهارم: خدا در جهان پسامدرن ۹۹

- ۹۹ ..... فقدان اعتقاد به خداوند در جهان مدرن
- ۱۰۸ ..... نتایج منفی از دست دادن اعتقاد به خدا
- ۱۱۲ ..... کوشش‌های جدید برای تأیید مجدد واقعیت خداوند
- ۱۱۶ ..... جهان‌بینی پسامدرن و بازیافت اعتقاد
- ۱۲۴ ..... نتیجه

فصل پنجم: تکامل و خداباوری پسامدرن ۱۲۷

- ۱۲۹ ..... ناسازگاری خداباوری و تکامل در اندیشه مدرن
- ۱۲۹ ..... ناسازگاری تکامل و خداباوری ماورای طبیعی
- ۱۳۲ ..... ناسازگاری خداباوری و جهان‌بینی مدرن
- ۱۳۴ ..... ناسازگاری خداباوری و علم جدید
- ۱۳۶ ..... ناسازگاری خداباوری و داروینیسیم
- ۱۳۸ ..... سازگاری خدا و تکامل در تفکر پسامدرن
- ۱۳۸ ..... سازگاری تکامل با خداباوری طبیعت‌گرایانه پسامدرن
- ۱۴۰ ..... برتری جهان‌بینی پسامدرن و سازگاری آن با خداباوری طبیعت‌گرایانه
- ۱۴۲ ..... سازگاری علم پسامدرن با خداباوری طبیعت‌گرایانه
- ۱۴۴ ..... سازگاری نظریه تکاملی پسامدرن با خداباوری طبیعت‌گرایانه
- ۱۴۶ ..... خلاصه و نتیجه

فصل ششم: زنده‌انگاری پسامدرن و حیات پس از مرگ ۱۴۹

- ۱۵۰ ..... ضدزنده‌انگاری مدرن و رد پیشینی حیات پس از مرگ
- ۱۵۶ ..... ظهور جهان‌بینی پسامدرن
- ۱۶۲ ..... امکان حیات پس از مرگ: مابعدالطبیعه پسامدرن و شواهد تجربی غیرمستقیم

- ۱۷۰..... شواهد مستقیم برای حیات پس از مرگ
- ۱۷۲..... پاسخ به ایرادهای اخلاقی به اعتقاد به حیات پس از مرگ
- ۱۸۷..... خلاصه

فصل هفتم: نظام‌های معنوی در جهان‌های قرون وسطی، مدرن و پسامدرن ۱۸۹

- ۱۹۰..... الهیات اگوستینی و نظام معنوی
- ۲۰۰..... معنویت‌ستیزی مدرنیته
- ۲۰۵..... معنویت و ایتهدی پسامدرن

فصل هشتم: جهان خوارگی، سلاح هسته‌ای‌گرایی و خداباوری پسامدرن ۲۱۵

- ۲۱۸..... تصور ماورای طبیعی از خدا
- ۲۲۴..... خداباوری ماورای طبیعی و امپریالیسم جدید
- ۲۳۳..... خداباوری طبیعت‌گرایانه الهیات پسامدرن

یادداشت‌ها ۲۴۳

طی نامه‌نگاری که با نویسنده کتاب، پروفیسور گریفین، برقرار شد وی پس از اجازه ترجمه کتاب و شادمانی از اینکه این کار باعث تبادل اندیشه بین او و اندیشمندان جامعه اسلامی گردد مقدمه‌ای را برای این ترجمه تهیه کرد و برای مترجم فرستاد که ترجمه و اصل آن به دنبال می‌آید.

درآمد

دیوید ری گریفین

این کتاب کوچک که مجموعه‌ای از جستارهای گاه‌وبیگاه و مقدماتی است از چندین جهت ناقص است. اما امیدوارم به خوانندگان ایرانی رهیافتی را عرضه دارد که هم با فلسفه سنتی و هم با فلسفه و الهیات مدرن در غرب متفاوت باشد همان‌گونه که با صورت ساختارشکنانه اندیشه پسامدرن نیز مغایر است.

من مدت مدیدی است که مجذوب فرهنگ و مردم ایران بوده‌ام، و دلبستگی فزاینده‌ای به اندیشه معاصر اسلامی داشته‌ام. لذا از استاد حمیدرضا آیت‌اللهی به‌خاطر ترجمه کتابم بسیار سپاسگزارم. امید دارم این ترجمه آغازگر مباحثاتی با بعضی از الهیدانان و فیلسوفان ایرانی گردد.

اطمینان دارم که خوانندگان خواهند دید که این کتاب نوعی الهیات مسیحی را عرضه می‌دارد که بر این پیش‌فرض استوار نیست که مسیحیت گونه‌ای نگرش دینی است که متفاوت با سایر سنت‌های فلسفی و اساساً مقدم بر آنهاست. این نوع الهیات مسیحی مخصوصاً قائل نیست که مسیح اهل ناصره بدین‌معنا الوهیت داشته باشد که تجسّدی ماورای طبیعی از «شخص دوم تثلیث الهی» باشد. من معتقدم که سخن گفتن از سه‌گانگی در خداوند می‌تواند مفید باشد، اما این، نوعی سه‌گانگی است که یهودیان، مسلمانان و سایر یگانه‌باوران نیز می‌توانند آن را بپذیرند. من همچنین معتقدم که خداوند در تمامی تجربه انسانی بلکه تجربه تمامی مخلوقات حلولی است؛ و همچنین بر این باورم که

خداوند به گونه‌ای استثنایی که از آن به وحیانی تعبیر می‌شود در بسیاری افراد همچون یوشع، ارمیا، و محمد حلول یافته است.

بنابراین باورها، من از دیدگاهی جانبداری می‌کنم که به‌عنوان کثرت‌گرایی دینی شناخته می‌شود کثرت‌گرایی ضرورتاً مستلزم نسبی‌گرایی نیست. آن کثرت‌گرایی که من می‌پذیرم عمدتاً انکار این نگرش است که تمامی حقیقت‌ها و ارزش‌های دینی در یک دین یافت می‌شود همان‌گونه که انحصارگرایان مسیحی دربارهٔ مسیحیت بر این باور هستند. اغلب به علت این رویکرد انحصارگرایانه، روابط بین مسیحیت و اسلام (و همچنین بین مسیحیت و یهودیت) مصیبت‌های بسیاری را به خود دیده است. امروزه نظریات مطرحی وجود دارد که پیش‌بینی می‌کنند برخورد بین جهان اسلام و غرب مسیحی عامل مرکزی قرن بیست‌ویکم خواهد بود.

امید شخصی من این است که برخلاف این ادعا، ادیان جهان قوای خویش را به هم خواهند پیوست تا قرن بیست‌ویکم را از رنج، مرگ و تخریبی که در قرن بیست شده بود بیشتر بازدارند. ما در ارزش‌های سرنوشت‌سازی مخصوصاً در مقایسه با ارزش‌هایی که در سطح جهانی روزبه‌روز بیشتر غلبه می‌یابد اشتراک داریم. این ارزش‌هایی را که در حال حاضر غلبه دارند و به قیمت فقر عده‌ای و تخریب اکوسیستم طبیعی، ثروت برای ثروتمندان به ارمغان می‌آورد می‌توان ارزش‌های شیطانی نامید؛ زیرا این ارزش‌ها به کلی با ارزش‌های آفرینندهٔ الهی و دوستدار همهٔ مردم در تضاد است، ارزش‌هایی که او از ما می‌خواهد که در زندگانی‌های شخصی‌مان و در سازمان‌هایمان باید بدان‌ها تجسم ببخشیم. این ارزش‌ها همان حقیقت، زیبایی، خوبی، عدالت، عزت و همدردی هستند. امیدوارم مسیحیت، اسلام و سایر ادیان جهان قوای خویش را مجتمع کنند تا نظم نوینی در جهان شکل دهند که در آن این ارزش‌ها به جای ارزش‌های مخالفشان مبنایی برای خطمشی جهانی برسازد.

دیوید ری گریفین

مدرسه الهیاتی کلارمونت

مکتب‌های دینی سنتی است،* و باورها و کاربست‌های بسیار زیادی را دربرمی‌گیرد، همان باورهایی که عموماً متألّهان حوزه مدرن نادیده گرفته‌اند یا منعزل کرده‌اند. برای دسته دوم نیز جهان‌بینی‌ای ارائه داده‌ام که سازگارتر از جهان‌بینی مدرن و از نظر اخلاقی مفیدتر از آن است؛ حداقل، مدعی چنین برتری هستیم.

منظور من از الهیات، واکنش عقلی درباره آن چیزی است که مقدس می‌یابیم؛ به عبارت دیگر، آنچه که اهمیت نهایی^۱ را به‌خاطر خودش داراست.** به دلایل متعدد، این نوع واکنش در جهان مدرن، مخصوصاً در ایالات متحده یعنی مدرن‌ترین ملل از حوزه عامه بیرون رانده شده است. نتیجه چنین امری در بهترین حالت، تأسّف‌بار و در بدترین وضعیت، فاجعه‌آمیز است. همه تصمیم‌ها در نهایت مستلزم پذیرش و اعتقادهایی درباره امر مقدس، یا امور دارای اهمیت نهایی هستند. از آنجا که ما به‌عنوان یک جمعیت متأثر از آنچه معتقدیم به این معنا مقدس است، نیستیم، هیچ ابزاری برای خطمشی‌هایمان نداریم؛ رویه‌هایی که با شهادهای عمیقمان و اندیشه‌های والایمان درباره این اساسی‌ترین پرسش شکل گرفته باشد. خطمشی‌های اجتماعی ما بیشتر براساس منافع شخصی محدود قوی‌ترین بخش‌های جامعه ما شکل گرفته‌اند و به موجب آن، بر ارزش‌هایی تأثیر می‌گذارند که می‌اندیشیم، بنابر آن واکنش، فقط نیمه‌مقدس و حتی اهریمنی^۲ است.

یکی از ابعاد اصلی دوران پسامدرن که در حال انتقال به آن هستیم، طرد رویکرد مدرن درباره اعتقاد دینی است؛ رویکردی که یا حقیقت آن را پیشاپیش و بتمامه انکار یا معناداری آن را به حوزه شخصی محدود می‌کند. در هشیاری^۳ پسامدرن است که شهادهای^۴ دینی باید حداقل همان ارزش شهادهای حسی، ریاضی، و منطقی را دربرساختن یک جهان‌بینی^۵ داشته باشند، و اینکه بی‌مناسبت دانستن بُعد خاص دینی از

* این تفاوت با مکتب‌های دینی سنتی - چنان‌که بعداً مشاهده خواهد شد - تا مسخ بسیاری از دیدگاه‌های دینی مقبول خواهد انجامید؛ لذا اقبال دینداران به آرای الهیات پویشی چندان جدی نیست، چرا که احساس می‌کنند گسستی بین مقبولات دینی و آرای الهیات پویشی وجود دارد. - م.

1. Ultimate importance

** این تعریف از الهیات، تعریفی بسیار گسترده است؛ آن‌چنان‌که می‌تواند غیر از الهیات ادیان ابراهیمی، بودیسم، آیین‌ذن، و حتی شاید اومانیزم و مارکسیسم را هم دربرداشته باشد. منظور از واکنش عقلی، صرفاً عقل فلسفی نیست؛ بلکه عقلانیت مدرن را هم می‌تواند دربرداشته باشد. - م.

2. Demonic

3. Consciousness

4. Intuition

5. Worldview

جهان‌بینی ما با زندگی اجتماعی‌مان نامعقول است.* یک دلیل برای این ادعای اخیر این است که زندگی شخصی و اجتماعی نمی‌توانند واقعاً از هم مجزا شوند. زیر سؤال بردن رویکرد مدرن دربارهٔ خصوصی‌سازی^۱ دین، ضرورتاً حاکی از یک تمایل برای حکومتی دینی^۲ یا صورت دیگری از جامعهٔ دینی نیست. چنین جنبشی بیشتر ماقبل مدرن است تا پسامدرن. نارضایتی پسامدرن از مدرنیته، یک سؤال بسیار مشکل مطرح می‌سازد: آیا امکان دارد که به سمت نوعی الهیات پیش رفت که از طریق قابلیت‌های ذاتی‌اش^۳ پاسخی کاملاً گسترده را تدارک ببیند که ارزش‌های ضمنی آن بتواند جایگزین ارزش‌های جهان‌بینی مدرنی شود که بر خطمشی اجتماعی ما حکمفرمایی می‌کند؟**

عبارت «از طریق قابلیت‌های ذاتی‌اش»، تعیین‌کننده است. برخلاف الهیات ماقبل مدرن، که توسل نهایی‌اش به مرجع مقتدر^۴ است و بنابر این توسل، انواع مختلف گسستگی^۵ و نارسایی^۶ تجربی را تبرئه می‌کند، الهیات پسامدرن خواسته‌هایش را با انسجام درونی، رسایی تجربی، و قدرت روشنائی بخش^۷ برمی‌سازد. در اینجا این اصل برای ارزیابی کلیهٔ نظام‌های الهیاتی بالقوهٔ اجتماعی پیشنهاد شده است: یک الهیات اجتماعی باید توان گذر از مذاقهٔ اجتماعی^۸ را داشته باشد. و گذر از مذاقهٔ اجتماعی، همان گذر از آزمون‌هایی است که کمابیش آشکارا برای محاسبهٔ میزان پذیرش

* این تلقی از نگرش پسامدرن به شهودهای دینی، یکی از قرائت‌های پسامدرن است. باید توجه داشت که در این زمینه، نگرش‌های دیگری نیز وجود دارد. ولی آنچه به این نگرش ویژگی پسامدرن می‌دهد، همان نقد اندیشهٔ مدرن است که به‌طور جدی در کتاب دربارهٔ آن بحث شده است. - م.

1. Privatization   2. Theocracy   3. Intrinsic merits

** اگر ارزش‌های ضمنی این نوع نگرش پسامدرن بتواند جایگزین ارزش‌های مدرن شود، باز هم این سؤالی اساسی خواهد بود که آیا این دیدگاه پسامدرن بر تحولات سازنده‌ای که در دیدگاه سنتی پیش آمده است، مزایای واقعی دارد؟ و آیا در مقام مقایسه، پیش‌فرض‌ها تأثیری جدی بر قضاوت‌ها نمی‌گذارند؟ - م.

4. Authority   5. Incoherence   6. Inadequacy

*** همان‌گونه که ملاحظه خواهد شد، این نگرش بر مبنای نوعی تلقی از الهیات سطحی پسامدرن است. - م.

7. Illuminating   8. Public scrutiny

اجتماعی کاربری دارد؛* خواه این پذیرش یک نظریه علمی قوی باشد یا یک داستان یا یک محکمه قضایی. آیا این تلقی خودسازگار^۱ است؟ آیا با تمامی واقعیات شناخته شده تطابق دارد؟ آیا چندین واقعیت شناخته شده را به طریقی نو و روشنگرانه به هم می پیوندد؟ و (به گونه ای آرمانی) آیا پیشاپیش واقعیات ناشناخته را روشنی می بخشد؟ تلاش های من یقیناً توان رسیدن به این آرمان های دشوار را ندارد. ولی اگر نشان داده شود که چگونه پیشنهاد های من وقتی در مقایسه با این آرمان ها داوری شوند نارسایی هایی دارند، در آن صورت کمک شایانی به من و دیگران خواهد بود؛ البته به جای آنکه برحسب جزم اندیشی های^۲ مدرنی که با آن دست به گریبان هستند، قضاوت شوند.

هر یک از فصل های این کتاب، به جز مقدمه، ابتدا به عنوان مقاله ای^۳ مستقل برای یک موقعیت ویژه نوشته شده است. بنابراین، من به فصل ها به عنوان مقاله ها اشاره خواهم کرد. اگرچه بعضی از موارد تکراری را که در صورت اولیه مقاله ها بوده است، حذف کرده ام، ولی بسیاری هنوز باقی مانده اند. من به روش های متداول، توجیهی برای این کار یافته ام؛ و آن اینکه موارد تکراری باقی مانده برای حفظ جامعیت هر مقاله ضرورت داشتند و اینکه امیدوارم اغلب مفاهیمی که دو بار یا بیشتر ابراز شده است، به قدر کافی بدیع^۴ باشند، یا چنان باشند که تکرارها، مفیدتر از به دردسرافتادن^۵ باشد.

از آنجا که من ویراستار مجموعه ای هستم که این کتاب در آن مجموعه قرار دارد، باید سخنی درباره ارتباط بین این مجموعه به طور کلی و موضع کلامی دینی که در این کتاب اعلام می شود، افزود. «اندیشه سازنده^۶ پسامدرن» که این مجموعه تحت آن عنوان است، آن قدر گسترده است که مواضع متنوعی را شامل می شود که نویسندگان دو مجلد اول ابراز داشته اند. مقدمه ای که من بر آن مجلدها و مخصوصاً مقدمه ای که بر کل مجموعه نوشته ام، حداقل برای بخش اعظم آن،

* البته باید توجه داشت، از آنجا که پذیرش اجتماعی براساس باورداشت های رسوخ یافته در هر جامعه ای شکل می گیرد، لذا در جوامع مختلف که باورهای متفاوتی - چه خودآگاه و چه ناخودآگاه - وجود دارد، این پذیرش اجتماعی تفاوت پیدا می کند. بنابراین، با این تلقی از الهیات اجتماعی، حوزه کاربری هر یک منطقه ای خواهد شد. - م.

1. Self-consistent

2. Dogmas

3. Essay

4. Novel

5. Annoying

6. Constructive

به‌گونه‌ای تنظیم شده است که برای اعضای مختلف این جنبش^۱ قابل قبول باشد.* در مقابل، موضع الهیاتی که در مجلد حاضر تنظیم شده، موضع خاص خود من است که به‌عنوان عضوی از میان سایر اعضای این جنبش نوشته شده است. این دیگر آن بیانیه بعد خاص الهیاتی مجموعه نیست. هیچ‌یک از نویسندگان دیگر مجموعه نباید در موضع من در هر مسئله خاص سهیم فرض شوند. هرچه من در اینجا گفته‌ام، با موضع عام^۲ مجموعه سازگار است؛ ولی آن موضع عام، هرچه را که اینجا بیان کرده‌ام، شامل نیست.

فصل سوم، نسخه کاملاً اصلاح‌شده مقاله «خلاقیت در دین پسامدرن» است که قبلاً در کتاب خلاقیت در هنر، دین و فرهنگ^۳ ویراسته مایکل اچ. میتیاس^۴ (آمستردام: Edition Rodopi B. V.، ۱۹۸۵) منتشر شده است.

دو نسخه بدیل فصل ۶ برای انتشار در جایی دیگر پیش‌بینی شده، اگرچه بخش‌هایی آن کاملاً جدید است. فصل ۷، نسخه تقریباً اصلاح‌شده مقاله «ایمان و نظام معنوی: مقایسه‌ای بین الهیات آگوستینی و الهیات پویشی»^۵ است که در نشریه ایمان و فلسفه^۶ ۳/۱ (ژانویه ۱۹۸۶) منتشر شده است.

علاقه‌مندم سپاس خود را تقدیم جان کوب^۷ و همسر من آن جاکوا^۸ کنم که دست‌نویس این کتاب را خواندند و پیشنهادهای مفیدی دادند. همچنین از ژنوا ویلگاس^۹ به‌خاطر تایپ چندین نسخه از هر فصل، و از ارلین گودل^{۱۰} از مرکزی برای جهان پسامدرن و گری لاندن^{۱۱} و نانسی هاول^{۱۲} از مرکز بررسی‌های پویشی به‌خاطر مساعدت‌های کتابخانه‌ای، الیزابت مور^{۱۳} از انتشارات SUNY به‌خاطر راهنمایی‌هایش

1 . Movement

* تلقی نویسنده از آرای خویش در این کتاب، با توجه به تعبیر «جنبش» از آن می‌تواند نشانگر آن باشد که غرض او و همفکرانش، صرفاً ارائه مدلی عملی نیست؛ بلکه آنان جنبه تبلیغی آن را هم مدنظر داشته‌اند و رسالت‌یافتن و افزودن هواداران آن را نیز در خویش می‌بینند. - م.

2 . General stance

3. Creativity in Art, Religion, and Culture

4 . Micheal H. Mitias

5 . Faith and Spiritual Discipline: A Comparison of Augustinian and Process theologies

6 . Faith and Philosophy

7. John Cobb

8. Ann Jaqua

9 . Geneva Villegas

10. Erline Goodell

11. Gary London

12 . Nancy Howell

13. Elizabeth Moore

برای آماده‌سازی این کتاب، و ویلیام ایست‌من^۱ از انتشارات SUNY به‌خاطر امکان وجودیافتن این مجموعه سپاسگزارم. در پایان، از اعضای «مرکزی برای جهان پسامدرن» متشکرم؛ آنها که دربارهٔ عنوان اولیهٔ «ورای پوچ‌گرایی و فراطبیعت‌گرایی» با من گفت‌وگوهایی داشتند؛ مخصوصاً از فرانک کلی^۲ به‌خاطر پیشنهاد عنوان فعلی سپاسگزارم. این کتاب را به پدر و مادرم تقدیم می‌کنم؛ همانها که از ابتدا پشتیبانی برای تلاش‌های من بودند. و از اینکه آنها را انتخاب می‌کنم، خرسندم.

1. William Eastman

2. Frank Kelly

Institute for Humanities
and
Cultural Studies

God and Religion
in
A Postmodern World

David Ray Griffin

Translated by

Hamidreza Āyatollāhy

۴۵۰۰ تومان

